

CASTELLS CATALANS

RIBES O BELL-LLOC

Nom del castell: Ribes o de Bell-lloc
Data de construcció: XI
Municipi: Sant Pere de Ribes
Comarca: Garraf
Altitud: 49 m
Coordenades: E 1.764157 N 41.259233
(Geogràfica - ETRS89)
Com arribar-hi: situat a ponent del nucli urbà.

La notícia documental més antiga que tenim del lloc de Ribes es correspon a la carta de franqueses de l'any 990, atorgada per bisbe Vives de Barcelona per a repoblar el terme del Castell de Bell-lloc o de Ribes. El castell de Ribes va formar part del terme d'Olèrdola fins a finals del segle XI. Tot i així, qui tenia la jurisdicció del castell era el bisbe de Barcelona. L'any 1029, Ermengarda de Barcelona, filla de Borrell II, n'era propietària. El seu fill, Folc, va retornar el castell al bisbe Guislabert, després de diversos anys d'enfrontaments per la seva possessió.

No serà fins a l'any 1129 que els senyors del castell passaran a denominar-se Ribes; Arnau, fill de Ramon Mir, ja signarà com a Arnau de Ribes. Un cop adquirit el castell, aquest jurarà fidelitat al bisbe de Barcelona. L'any 1269 s'institueixen els "Síndics de la Universitat del Castell i terme de Ribes", en què dos caps de casa són escollits per administrar el castell.

Poc després es documenta la creació d'un castell nou, del qual no se'n coneix la situació exacta. Algunes fonts l'han identificat amb el Casalot o Castellot, situat sobre un turó a mestral del nucli de Sota-Ribes. De forma paral·lela, el rei Alfons III el Benigne va atorgar l'any 1333 la carta de franqueses dels llocs de Puigmoltó i Llop Sanç. Els estudiosos Magí i Xavier Miret han apuntat a la possibilitat que aquest darrer es correspongui amb les restes d'una torre que hi ha al puig de Can Baró de la Cabreta. També s'ha esmentat la possibilitat que al nucli del Palou hi hagués hagut una construcció defensiva, tal com ho indicaria la derivació del topònim de Palatiolo.

L'últim senyor del llinatge dels Ribes va ser Jaume de Ribes, que l'any 1389 va cedir el castell amb tots els drets i jurisdiccions al bisbe de

Barcelona. Tot seguit, el castell és concedit per Pere el Cerimoniós a Bernat de Fortià. En morir el monarca, Joan I torna a cedir el castell al bisbat de Barcelona, fins que l'any 1620 el bisbe de Barcelona l'atorga al Comú de Ribes, a canvi de dos capons i sis diners anuals. El terme de Ribes estarà en possessió del bisbat fins a la desamortització de Mendizábal.

En plena època baix medieval, al terme de Ribes ja hi existien un nombre destacat de masos disseminats, com és el cas dels actuals can Parès, Montgròs, can Ramonet, can Ramon, can Quadres de la Timba, Xoriguera o Solers, entre d'altres. Alguns d'aquests masos es van agrupar formant petits nuclis, d'entre els que destaca el de les Torres. Amb el pas dels anys, les hostilitats i assalts freqüents van justificar que alguns d'ells es dotessin d'un sistema defensiu propi en forma de torres de guaita, com és el cas de la Serra i la Torre del Veguer.

La consolidació dels masos en el territori no es va produir fins al segle XVI, coincidint amb un

augment demogràfic. Les masies medievals existents van ser ampliadades o reconstruïdes, i de forma paral·lela se'n van bastir de noves, com can Bruguera, can Baró de la Cabreta, can Mestre dels Clapers, Mas de les Catalunyes i el Mas de la Carretera. Com hem esmentat anteriorment, durant la primera meitat del segle XVII, la Universitat del terme va veure's reforçada per la decadència del llinatge dels Ribes. L'any 1648, en plena Guerra dels Segadors, el terme va ser dominat per les tropes de Felip IV, que més tard van allotjar-se en diverses cases ribetanes. Ja acabada la guerra, sobre l'antiga capella castral s'hi va bastir l'església barroca de Sant Pere, que va sufragar-se amb els tributs extraordinaris consistents en un vintè sobre les collites de tres anys i l'aportació de personal i animals de càrrega.

Durant la Guerra de Successió, els ribetans van haver d'allotjar les tropes filipistes i pagar tributs extraordinaris. La supressió de les institucions existents va suposar que la Universitat fos constituïda de nou per cinc regidors escollits per la Reial Audiència. A partir d'aquest moment, el

municipi va passar a denominar-se San Pedro de Ribas. A nivell econòmic, després de la guerra es va recuperar l'activitat agrícola, amb una importància destacada del conreu de la vinya, que va expandir-se per tot el territori, fins i tot pels indrets més costeruts i de difícil accés. D'aquest període en són testimonis les nombroses barraques de vinya i murs de feixa repartits per tot el terme. Aquest sector va viure una època de prosperitat fins a finals del segle XIX i principi del segle XX, quan la plaga de la fil·loxera, provinent de França, va malmetre les plantacions de vinya de tot el país.

Els nuclis de Ribes, el Palou i Puigmoltó es van consolidar entorn el segle XVIII, a partir de carrers de cases entre mitgeres construïdes com a obra popular. L'excedent agrícola i de mà d'obra van ser les principals causes perquè entre finals del segle XVIII i el XIX una part significativa de ribetans anés a Amèrica a fer-hi fortuna. L'intercanvi de mercaderies intercontinentals va suposar l'enriquiment d'uns quants d'aquests emprenedors, tot i que la majoria va tenir menys

sort. Els ribetans enriquits que van tornar es van fer construir cases senyoriales d'una tipologia arquitectònica característica, influïda per l'estil colonial que havien vist a les amèriques. Aquestes cases es van bastir entre les ja existents, arribant a constituir el nucli antic de Ribes. A banda de les popularment conegudes com a cases dels *americanos*, també van fer donatius que van permetre construir l'Església Nova, el Redós de Sant Josep i Sant Pere o el rellotge de la Casa de la Vila, entre d'altres. L'aventura d'ultramar va tenir el seu fi en el procés de descolonització que van viure els països de destí.

Durant l'any 1936, la Generalitat de Catalunya va declarar que el terme s'havia de denominar Sant Pere de Ribes, tot i que l'any següent, a petició de l'Ajuntament, va aprovar que s'anomenés Ribes del Penedès. En el context de la Guerra Civil, molts oficials de l'exèrcit republicà es van hostatjar en cases de Ribes, i el casal noucentista de Solers va ser habilitat com a hospital militar. Al final del conflicte, el general Líster va estar allotjat a la casa de la família Maristany, coneguda com el Mur. Després de la guerra, molts ribetans van haver d'exiliar-se, mentre el poble va passar a denominar-se de nou San Pedro de Ribas. La misèria que va acompanyar els anys de postguerra va donar pas a mitjans de la dècada de 1950 a una progressiva recuperació econòmica i social, amb presència d'una indústria incipient a la zona pròxima amb el terme de Vilanova. En aquest moment neix un nou nucli de població anomenat les Roquetes, que actualment acull la meitat de la població del municipi. Durant els anys 1970 es construeix l'Hospital Residència Sant Camil i s'obre el Gran Casino de Barcelona al casal de Solers, que han aportat certa dinamització al municipi.

Durant més de 30 anys ha estat la residència del ballarí José de Udaeta.

Extret de la memòria Mapa de patrimoni cultural de Sant Pere de Ribes editada per la Diputació de Barcelona el març de 2011.

Jordi Gironès
Desembre 2012